

Opetuksen kehittämistä tiedekuntatasolla – oikeustieteellisen tiedekunnan opetuksen ja verkko-opetuksen laatutyö

Anne Haarala-Muhonen, Anni Tuomela ja Olli Wikberg

Oikeustieteellisen tiedekunnan pilotti keskittyi selvittämään verkko-opetuksen laatutyön ja tiedekunnan muun opetuksen laatutyön yhteyksiä. Lisäksi arvioitiin VOPLA-hankkeessa kehitettyjen laatutyökalujen soveltuvuutta tiedekunnan kokoiseen yksikköön sekä verkko-opetuksen ja sen laadunarvioinnin kytkeytymiseen tutkintotavoitteisen koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmään. Teemme huomioita VOPLA-laatumatriisien¹ käytettävyydestä tiedekuntatason verkko-opetuksen laadun kehittämisessä ja niiden yhdistämisestä muuhun opetuksen laatutyöhön. Esittelemme myös niitä konkreettisia kehittämistoimenpiteitä, joihin tiedekunnassa on ryhdytty pilottivuoden innoittamana.

Miksi pilotiksi – tiedekunnan lähtökohdat oman toiminnan kehittämiseen

Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tehtävä on kouluttaa korkeatasoisia oikeustieteen maistereita, joilla on oman alansa laaja ja monipuolinen tuntemus sekä kyky soveltaa asiantuntemustaan erilaisissa työtehtävissä. Nopeasti muuttuva työelämä asettaa valmistuville juristeille yhä uusia haasteita, jotka liittyvät niin oikeudellisten ongelmien ratkaisukykyyn kuin yleisiin työelämävalmiuksiin.

Vuoden 2004 tutkinnonuudistuksen mukaisesti oikeustieteellisen tutkinnon rakenne muuttui yleiseurooppalaisen mallin mukaisesti kaksipor-taiseksi. Uusi tutkinto tuo mukanaan myös uusia elementtejä. Työelämä-yhteyttä on haluttu kehittää nostamalla erikseen esiin työelämän käytännön ja yleisiin akateemisiin taitoihin liittyviä kompetensseja. Tällaisia ovat muun muassa tietotekniset taidot, informaatiotaidot ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taidot.

Ympäröivän yhteiskunnan ja etenkin työelämässä tapahtuva toiminnan ja kulttuurin muutos antavat aihetta tarkastella myös oikeustieteeseen, opetukseen ja tutkimukseen kohdistuvia muutostarpeita. Oikeustieteen

¹ Uudistetussa 11.12.2006 julkaistussa VOPLA-hankkeen VOPLA-laatukäsikirjassa (2006) laatutyön sisällöt esitetään matriisin sijasta erillisinä vaiheina. Sisällöt ovat kuitenkin pysyneet samana vaikka niiden esitysmuotoa on kehitetty saadun palautteen perusteella. Vuonna 2006 VOPLA-laatukäsikirjassa oli kolme matriisia: verkko-opetuksen matriisi, verkko-oppimateriaalin matriisi ja verkko-opetuksen tukipalvelujen matriisit (toim. huom.).

opiskelijat joutuvat sopeutumaan tulevaisuudessa jatkuvaan muutokseen ja ratkaisemaan juridisia ongelmia työssään. Yliopistossa hankittu tiedollinen osaaminen voi hyvinkin nopeasti vanhentua, kun lait ja asetukset muuttuvat kehittyvässä yhteiskunnassa nopeasti. Onkin syytä kiinnittää huomio pedagogisten menetelmien valintaan ja suosia niissä menetelmiä, jotka tukevat laajan teoreettisen ymmärryksen kehittymistä, ongelmanratkaisukykyä ja tiedon soveltamista. Tällaisia oikeustieteen opetuksessa hyväksi havaittuja pedagogisia menetelmiä ovat muun muassa case-opetus ja ongelma-perusteinen opetus (PBL). Tieto- ja viestintäteknikka (TVT) tarjoaa mahdollisuuksia monipuolistaa opetusta, mutta sen käyttöönotto vaatii sekä opettajilta että opiskelijoilta osaavaa ja motivoitunutta käyttöä. Verkko-opetuksen pitää olla luonteva osa tiedekunnan opetusta.

Tiedekunta muutti syksyllä 2006 takaisin peruskorjattuihin tiloihin, joissa opetusvälineistö on uusittu. Opettajien käytössä on jokaisessa opetustilassa muun muassa tietokone ja videotykki. Tämä on tarjonnut ensimmäistä kertaa oikeustieteen opettajille joustavan ja helpon tavan käyttää tieto- ja viestintäteknikkaa opetuksessaan. Myös opiskelijoiden mahdollisuudet käyttää tieto- ja viestintäteknikka opiskelussaan paranivat, kun tiedekunnan tietokone-luokka saatiin muiden opetustilojen yhteyteen ja opetustiloista yhteyskäytävä oppimiskeskus Aleksandriaan.

Näistä lähtökohdista tiedekuntamme hakeutui pilotiksi. Laatusyö on koettu tärkeäksi, mielekkääksi ja ajankohtaiseksi asiaksi kaikilla toiminnan alueilla ja erityisesti kehittyvän verkko-opetuksen osalta.

Opetuksen laadun kehittämisen organisointi oikeustieteellisessä tiedekunnassa

Oikeustieteellinen tiedekunta koostuu kolmesta laitoksesta, joiden väliset raja-aidat ovat matalat, lähinnä hallinnolliset. Tiedekuntien opetuksessa, kuten yliopistojen opetuksessa yleisesti, on toimittu ”oppiaineautonomiaan” perustuen: oppiaineet ovat itse määritelleet opetuksen tavoitteet sekä päättäneet opetuksen toteutuksesta. Oppiaineita tiedekunnassa on toistakymmentä ja kussakin oppiaineessa on korkeintaan muutama opetustoiminnasta vastaava henkilö. Laatusyölle suuri yksikkökoko sekä itsenäisiksi tottuneiden toimijoiden ympäristö on haasteellinen. Laadun määrittely ei voi olla liian kapea-alaista, jotta sitä voivat soveltaa kaikki oppiaineet.

VOPLA-laatusyökirjan taustalla on näkemykset laadusta tarkoituksenmukaisuutena sekä muutoksena (kehittämisenä) – pilottivuoden aikana ne on huomattu joustaviksi ja toimiviksi juuri suuren yksikön toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. Laadun määrittely ei tällöin aseta eri oppiaineita eriarvoiseen asemaan. Matriisit ovat myös johtamisen osalta

olleet pikemminkin kehittämisosa-alueiden esiin nostajia kuin valvonnan lisääjiä. Laatutyön konkreettinen toteuttaminen ja kehittämistoiminnan aloittaminen on hoidettava henkilökuntaa sitouttavin tavoin. Muutoin laadunarviointijärjestelmien rakentaminen voidaan kokea autoritäärisenä vallankäyttönä ja valvontamekanismien rakentamisena, vaikka sen pitäisi olla oman työn kehittämisen apuväline. Tiedekunnassamme onkin laatutyön organisointi pyritty hoitamaan mahdollisimman demokraattisesti.

Laatutyöhön osallistui tiedekuntaan perustettu laatutyöryhmän lisäksi opetuksen kehittämistoimikunta ja verkko-opetuksen tukihenkilöt. Eräänlaisena ”punaisena lankana”, viestinviejänä eri ryhmien välillä toimi pedagoginen yliopistonlehtori, joka oli jäsenenä jokaisessa ryhmässä.

Opetuksen kehittämistoimikunnalla on keskeinen rooli tiedekunnan opetuksen sekä verkko-opetuksen laadun kehittämisessä. Toimikunta käsittelee niin tutkintoa kuin opetusta koskevia uudistuksia ja kehittämiskohteita. Kehittämistoimikunnan jäsenet edustavat tiedekunnan laitoksia ja opiskelijajärjestöjä.

Laatutyöryhmän tehtävänä oli kartoittaa tutkintotavoitteisen koulutuksen keskeiset prosessit ja kehittämiskohteet. Työryhmässä oli mukana tiedekunnan jokaisen laitoksen sekä opiskelijajärjestöjen edustajat. Työryhmän työtä jatkaa tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisityöryhmä, joka perustettiin auditointiin valmistautumista varten syksyllä 2006.

Pedagoginen yliopistonlehtori toimii verkko-opetuksen tukihenkilönä ja hänen tehtävänä on koordinoita laitostukihenkilöiden toimintaa ja TVT-opetuksen kehittämistä sekä toimia opettajien apuna verkko-opetuksen pedagogisena suunnittelijana ja asiantuntijana. Jokaisella laitoksella työskentelee kaksi laitostukihenkilöä, joiden tehtävänä on oman työn ohella

- perehdyttää ja avustaa laitoksen henkilökuntaa ongelmatilanteissa
- suunnitella ja seurata TVT-toimintaa laitoksella
- suunnitella TVT-koulutusta yhdessä tiedekunnan kanssa
- kehittää ja ylläpitää opettajan tukisivustoa.

Tiedekunnan pilottihankkeen edustajat ovat kaikki olleet mukana tieto- ja viestintätekniikan tukitoiminnassa.

Tavoitteet

Opetuksen laatujärjestelmän rakentaminen ja laadun arvioiminen on tiedekunnassamme käynnissä ja sen tarve on tunnustettu. Verkko-opetuksen

laadun arvioinnin integrointi tähän työhön on ollut tärkein tavoitteemme. Olemme testanneet, kuinka VOPLA-laatumatriisi toimii ympäristössä, jossa verkko-opetus on kohtuullisen uusi ja haasteellinen asia, ja jota yritetään sopeuttaa normaaliin toimintaympäristöön. Toinen keskeinen tavoite on opetushenkilökunnan verkko-opetusvalmiuksien kehittäminen ja verkko-opetuksen määrän lisääminen. Näiden tavoitteiden taustalla on kuitenkin ajatuksena löytää vastauksia kysymykseen mitä laadukas oikeustieteen opetus on.

Tiedekunta on vuoden 2005 syksyllä käynnistänyt systemaattisen opetuksen laadunhallintajärjestelmän rakentamisen. Laatutyössä ja laadunhallintajärjestelmän kehittämisessä käytetään prosessimaista toimintatapaa. Toiminnan ja prosessien kuvaaminen on lähtenyt omista lähtökohdista ja kehittämisehdotukset ovat perustuneet prosessien kuvauksissa esiintulleiden ongelmien tai heikkouksien poistamiseen. Prosessien kartoituksella on pyritty kuvaamaan nykytilaa ja nostamaan esille mahdolliset ongelmat ja solmukohtat, jotta pystytään kehittämään toimintaa ja sitä kautta toiminnan laatua.

Tiedekunnan opetuksen laatujärjestelmän kehittämisessä mallina käytetään ISO 9001 -järjestelmän² osia. Se sopi työryhmän mielestä kehittämishankkeeseen, koska se lähtee liikkeelle työyhteisön omista lähtökohdista, ja nykyinen toiminta on prosessikuvausten ja kehittämisen kohde. Kuvauksia tehdessä päästään hyvin kiinni konkreettisiin kysymyksiin: kuka tekee ja mitä tehdään? Samalla dokumentoidaan ja kerätään tietoa laatukäsikirjaa varten.

VOPLA-laatumatriiseissa on määritelty kolme vaihetta ja viisi sisältöaluetta laadun varmistukseen. Erilaiset toimintayksiköt, esimerkiksi tiedekunnat ja laitokset kuvaavat matriisien mukaisesti toimintatapojaan. Strategian ja toimintasuunnitelmien rooli sekä tulohjoaus tulevat tässä mallissa vahvemmin esille.

Oikeustieteellisen tiedekunnan pilotissa tavoitteena oli kokeilla näiden kahden mallin yhdistämistä niin, että nykytilan analyysi aloitettiin kuvaamalla omaa toimintaa prosessikuvausten avulla. Sen jälkeen siirrytään käyttämään VOPLA-laatumatriiseja, joissa prosessien perusteella kuvaamme toimintaamme vaaditulla tavalla. Kehittämistyössä yhdistetään näistä kahdesta järjestelmästä saatua palautetta.

Opettajien osaaminen on keskeinen solmukohta, jolla opetuksen laatuun vaikutetaan. Erityisen tärkeää on saada mahdollisimman suuri joukko opettajista perehdytettyä ja "siirrettyä" kerralla uusiin käytäntöihin, joissa verkko-opetusta hyödynnetään luontevasti ja päivittäin. Tällöin

---

2 Suomen standardoimisliitto 2000.

askel uusiin ja laajempiin verkko-opetuskokeiluihin olisi ehkä pienempi. Uusiin tiloihin muuton yhteydessä oli tarkoitus teknisten välineiden lisäksi päivittää myös opettajakunnan perusosaaminen, ja kannustaa heitä senkin jälkeen jatkuvasti kouluttautumaan, kehittymään ja kokeilemaan uusia asioita verkossa. Opettajien osaamisen pitkántähtäimen tavoitteena on, että vuoteen 2010 mennessä yli 75 % opettajista on hankkinut TVT:n opetusikäntön taidot ja he ovat tehneet omaan aineeseensa sopivan verkko-oppimisympäristön. Tiedekunnan johto tukee kehittämistä ja on sitoutunut tavoitteeseen.

Toiminta ja tulokset

Pilottivuoden aikana oikeustieteellisessä tiedekunnassa kerättiin VOPLA-laatumatriisin avulla laadunvarmistusjärjestelmän kannalta oleellista tietoa nykytilasta ja nykyisistä käytännöistä (nykytilan kuvaus prosessinkuvauksineen) sekä sen perusteella kertyneitä tavoitteita ja kehittämiskohteita. Näiden jälkeen pohdittiin sitä, mitkä tekijät osoittavat tavoitteiden lähenevän (indikaattorit) ja kuinka tavoitteisiin pyrkimistä ja pääsemistä voidaan mitata ja arvioida (mittarit ja arviointimenetelmät).

Prosessikuvausten laatiminen

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa on hyödynnetty ISO 9001 -mallin mukaista lähestymistapaa ja aloitettu työskentely laatimalla prosessikuvaukset. Tiedekuntamme ydinprosesseja ovat

1. opetussuunnitelmatyö
2. opetuksen kehittäminen ja opettajille suunnattu tuki (jatkossa opetus)
3. opiskelijoiden tukeminen ja opiskelun tehostaminen (jatkossa oppiminen)
4. opetuksen arviointi.

Keväällä 2005 perustetun opetuksen laatutyöryhmän tapaamisessa sovittiin prosessien kuvaamisjärjestys ja työryhmä päätti aloittaa opetuksen arvioinnista, jossa keskityttiin erityisesti palautteen keräämiseen. Seuraavina olivat opetuksen suunnittelu, opetus ja oppiminen.

Prosessien kuvaamisessa käytettiin niin sanottua lapputaulutekniikkaa. Työryhmän jäsenet saivat jokainen nipun tarralappuja. Työskentely aloitettiin pohtimalla yhdessä, ketkä vastaavat prosessiin liittyvistä asioista. Vastuutahot nimettiin ja kirjoitettiin lapuille, jotka koottiin fläppi-

papereista tehdyn taulun vasempaan reunaan. Prosessikuvaustyöskentely tehtiin aluksi yksilötyönä. Siinä jokainen pilkkoi mielessään prosessin palasiksi ja yhdelle lapulle kirjoitettiin vain yksi prosessiin kuuluva asia. Kymmenen minuutin aikana jokainen kirjoitti lappuja niin monta kuin näki prosessiin kuuluvaksi. Näin haluttiin varmistaa, että prosessi käsitellään riittävän monesta ja erilaisesta näkökulmasta. Työryhmän vetäjä kokosi laput ja sijoitti ne taululle työryhmän ohjeistuksen mukaan vasemmalta oikealle eteneväksi prosessiksi, jossa asia ja vastuutaho sijaitsivat samalla korkeudella. Tästä paperiversiosta tehtiin PowerPointillä kuvaus. Tehtyä kuvausta kommentoitiin työryhmän seuraavassa kokouksessa ja siihen tehtiin tarvittavat muutokset.

Työryhmän tehtävänä oli kuvata nykytilaa. Oli mielenkiintoista huomata, että samalla kun kuvausta tehtiin, alkoivat kehittämisehdotukset nousta esille ja toisinaan oli prosessin kuvauksessa hankalaa pitäytyä nykytilassa. Tästä työryhmän olikin luontevaa jatkaa ja tehdä tiedekuntaneuvostolle kehittämisehdotuksia ja mallintaa prosessikuvaus tavoitetilän mukaiseksi. Opetuksen suunnittelun ja palautteen keräämisen kehittämisehdotukset käsiteltiin ja hyväksyttiin tiedekuntaneuvostossa.

Opetuksen ja oppimisen prosesseista ei tehty varsinaisia kehittämisehdotuksia, vaan alettiin kehittää tiedekunnan intranettiin opiskelijan ja opettajan tukisivustoa. Prosessikuvauksia tehdessä todettiin, että etenkin opetuksen toteutuksessa ja opiskelussa prosesseja on niin monta kuin on tekijöitäkin. Tästä syystä päädyttiin tarjoamaan opettajille ja opiskelijoille tietoa ja tukea omien työskentelytapojen kehittämiseksi. Tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntäminen oli yksi kehittämiskohteista.

Laadittua opetuksen, opetuksen suunnittelun ja oppimisen prosessikuvausta tarkastelimme uudelleen VOPLA-prosessikuvausohjeiden ja -tukimateriaalin valossa ja täydensimme sitä tieto- ja viestintätekniiikan näkökulmasta. Vastaavasti täyttäessämme VOPLA-laatumatriisia koimme, että tehtyjen prosessikuvausten avulla oli helppoa kuvata nykytilaa. Viiden sisältönäkökulman (johtaminen, osaaminen, resurssit, prosessit ja arviointi) avulla nykytilan tarkasteluun saatiin sopivasti kohteita. Etenkin osaamisen tarpeet ja vaatimukset nousivat erityisen selkeästi esiin nykytilan kuvausta laadittaessa.

VOPLA-laatumatriisissa johtamisen sisältönäkökulma aiheuttaa kysymyksiä ja pohdintaa yliopiston toimintaympäristössä. Prosessikuvauksesta näkyi johdon rooli ja organisoituminen hallinnollisesti, mutta se ei kuitenkaan tuonut esille yliopistossa todellisuudessa vallitsevaa toimintaa. Johtaminen on vain pieni osa johtajien tai päätöksentekijöiden työstä. Opetushenkilöstö toimii tiedekunnassa eräänlaisina ”yksityisyrittäjinä”,

jotka toimivat parhaaksi katsomallaan tavalla. Yhtenäistä kiinteää organisaatiota, kuten yritysmaailmassa, ei ole. Tästä johtuen johtamista oli vaikea kuvata. VOPLA-laatumatriisi toi kuitenkin selkeästi esiin johtamisen merkityksellisyyden kehittämistoiminnassa ja näin se voi toimia yliopistollisen johtamisen kehittämisen käynnistäjänä.

Nykytilan kuvauksen apuna VOPLA-laatumatriisi toimi mielestämme varsin hyvin. Täyttämämme matriisi täydentää prosessikuvauksessa piiloon tai vähemmälle huomiolle jääviä asioita. Etenkin arvioinnin osalta havaitsimme, että on tarvetta käydä keskustelua yhteisistä mittareista. Toisaalta pelkkä matriisi ei toisi toimintaa ja tekijöitä niin konkreettisesti esille kuin prosessikuvaus tekee.

Kehittämiskohteiden valinta

Nykytilan kuvauksen huolellinen laatiminen on edellytys toiminnan kehittämiseksi ja muulle laatutyölle. Se nostaa esiin asioita ja huomioita, jotka ovat kehittämistyön pohjana. Mielestämme pilottihankkeessa käytetty VOPLA-laatumatriisi nosti hyvin esiin kehittämistoiminnan taustaedellytyksiä: osaamisen, erilaiset resurssit ja arvioinnin.

Arviointi- ja laatutyön osalta opetuksen kehittäminen koetaan tiedekunnassamme tärkeäksi toiminnaksi. Laatutyö on tehokkainta silloin, kun kehittämiskohteiksi otetaan sopivan kokoisia, konkreettisia asioita yksi kerrallaan käsiteltäväksi. Näin saadaan selkeitä parannuksia nopeammassa aikataulussa ja laatutyö koetaan mielekkäänä osana omaa työtä. Motivaatio laatutyöhön on parempi, kun muutostyön alaiset kohteet ovat järkevän kokoisia. Laatutyöhön kaivataan konkreettista tekemistä, yksittäisiä asioita, jotka laitetaan kuntoon.

Laatumatriisiin ja prosessikuvauksen pohjalta tiedekunnassamme onkin jo alettu toteuttaa tukimateriaalia, joka edesauttaa opetuksen suunnittelua, toteuttamista ja laadunarviointia.

Verkko-opetuksen laadun kehittämiskohteet

Hankkeessamme haluamme hahmottaa laatutyön ja VOPLA-laatumatriisiin avulla, mitä laadukkaalla oikeustieteellisellä opetuksella tarkoitetaan ja mitä se pitää sisällään. Erityisesti joudumme pohtimaan sitä, mitä mahdollisia rajoituksia ja vaatimuksia oman tieteenalamme erityispiirteet asettavat. Tieteenalakohtaisuus asettaa omat vaatimuksensa laadukkaaksi katsottavalle opetukselle. Pilottihankkeessa kokeiltu VOPLA-laatumatriisi on mielestämme tukenut tavoitteiden muotoilua: erilaisten sisältöjen (esimerkiksi resurssit ja osaaminen) tavoitteiden miettiminen erikseen on ollut mielestämme valaisevaa ja tuonut tavoitteiden asetteluun tervetul-

lutta jäsentelyä. Samoin tarkentavat kysymykset: mielekkään oppimisen kriteerit³ ja linjakkaan opetuksen tunnuspiirteet, olivat mielestämme erittäin hyödyllisiä⁴.

Verkko-opetuksen osalta tavoitteet, jotka olemme muotoilleet pääasias-
sa VOPLA-laatumatriisiin tuella, ovat seuraavanlaisia:

- opetusmuotojen moninaistuminen ja kehittyminen
- opetusmenetelmien kehittyminen ongelmalähtöisimmiksi
- opiskelijoiden vuorovaikutustaidot ja kyky toimia erilaisissa tilanteissa
- opettajien ja opiskelijoiden valmiuksien lisääntyminen uuden oikeudellisen tiedon hankintaan ja hallintaan
- opetushenkilökunnan TVT-koulutuksen ja pedagogisen koulutuksen kytkeminen toisiinsa
- johtamisen ja strategisen kehittämistyön osalta keskitetyn ohjauksen ja johtamisen tärkeyden korostaminen
- tieteiden välisen kanssakäymisen ja kansainvälistymisen lisääminen opetuksessa sekä opiskelun ajasta ja paikasta riippumattomuuden lisääntyminen
- opetushenkilökunnan opetusteknologian perusvälineiden hallinta kaikilla opettajilla, opettajien erityistaitojen syventäminen sekä pedagogisen osaamisen kehittäminen
- keskitetyn TVT-tuen saatavuus ja tukitoiminnan jatkuminen ja vaikiinnuttaminen.

Mittarien valinta ja arviointi

Tavoitteet pitää asettaa ennen kuin indikaattorit ja mittarit etsitään ja valitaan käyttöön. Indikaattoreiden etsimiseen sisältyy implisiittisesti käsitys siitä, mistä tekijöistä laatu koostuu. Näin ollen niiden etsimisessä on oltava varovainen, jotta ei rajata liikaa. On oleellista, että samalla kun muotoillaan indikaattoreita, tehdään eksplisiittistä arvopohdintaa. Esimerkiksi linjakkaan opetuksen periaatteet⁵ on hyvä ilmaista laatutyökalun käyttäjälle, jotta arviointimenetelmiä käyttävä voi myös arvioida laatujärjestelmää ja arviointimenetelmien sopivuutta itselleen, suhteessa omiin arvoihinsa.

Keskeiset mittarit opetuksen osalta ovat perinteisesti olleet erilaiset kyselyt. Käytettävien kyselyiden pitäisi olla joustavia ja tarvittaessa muo-

3 Nevgi & Tirri 2003.

4 Biggs 2003.

5 Biggs 2003.

kattavissa. Opetushenkilökunnalle pitäisi kertoa, mitä niillä halutaan saada selville. Pilotin aikana kirjasimme ylös seuraavia indikaattoreita ja mittareita, joita tiedekunnassamme voidaan hyödyntää verkko-opetuksen laatujärjestelmän luomisessa.

Indikaattorit:

- opetushenkilökunnan tieto- ja taitotason karttuminen
- tyytyväiset ja asian oppineet opiskelijat
- tyytyväinen opetushenkilökunta ja
- TVT:n opetuskäytön muotojen ja määrän lisääntyminen.

Miten mitataan:

- opettajille kyselyt, koulutuksen ja osallistumisen määrä, palaute koulutuksesta
- opiskelija- ja opettajapalautteen (myös vastapalaute) kerääminen kurseista ja TVT:n hyödyntämisen onnistumisesta
- keskustelut (avainhenkilökeskustelut, ryhmäkeskustelut)
- TVT:n käytön määrän mittaaminen, positiivisten kokemusten määrä
- opetusmuotojen seuraaminen ja niiden toimivuuden peilaaminen oikeustieteelliseen opetukseen. Opetusmenetelmäkysely – mitä menetelmiä olet käyttänyt, miksi, miten olet onnistunut?
- mahdollisten ongelmien määrä ja tukipalvelujen tarve verkkokursien yhteydessä.

VOPLA-laatumatriisin mittarit toivat hyvin esiin verkko-opetuksen ominaispiirteiden tuomat vaatimukset mittaristolle. Tiedekunnan tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisissa nousivat puolestaan esiin määrälliset ja tilastojen avulla löydettävät seikat, esimerkiksi opinnoissa etenemisen nopeus, valmistuneiden määrä tiedekunnassa ja saatujen opetukseen liittyvien tunnustusten määrä (taulukko 1). Verkko-opetuksen mittaristossa sen sijaan painottuvat opetusmenetelmien monimuotoisuuden ja erilaisten menetelmien sekä opetusvälineiden toimivuuden mittaaminen. Molemmissa matriiseissa palautejärjestelmä on luonnollisesti keskeisellä sijalla, mutta myös sen osalta verkko-opetuksen mittaristoon tuli erityisvaatimuksia. Palautejärjestelmällä pitäisi voida mitata myös esimerkiksi opetustapojen ja -välineiden toimivuutta sekä ohjeistuksen ja muun viestinnän toimivuutta. Oikeustieteellisessä tiedekunnassa verkko-opetuksen hyödyntäminen on vasta alkuvaiheessaan. Tästä syystä mittaristossamme

on tieto- ja viestintäteknisten apuvälineiden, palvelujen ja tukimateriaalin hyödyntämisen määrä, jotka kertovat opetushenkilökunnan aktiivisuudesta oman toimintansa kehittämisessä.

Ylläpito ja kehittäminen

Oikeustieteellisen tiedekunnan laatutyön lähtökohtana on kehittävä laatutyö. Se perustuu näkemykseen, jonka mukaan laatutyö on jatkuvaa, konkreettista työtä, joka on mielekkäintä ja toteuttamisen kannalta tehokkainta aloittaa varhaisessa vaiheessaan pienistä yksittäisistä kehittämistoimenpiteistä. Laatujärjestelmän ei tarvitse olla täysin valmis, ennen kuin laatutyön kehittämisen voi aloittaa. Päinvastoin itse laatujärjestelmä muuttuu ja kehittyy samalla kun erilaisia yksittäisiä toimintoja kehitetään. Sama lähtökohta on ollut myös tiedekunnan muussa laatutyössä. Heti laatujärjestelmän kehittämisvaiheessa tarkoituksena on etsiä kehittämiskohteet prosessien eri vaiheista ja lähteä konkreettiseen kehittämistoimintaan. Kehittämistoiminnassa palaute ja arviointi ovat jatkuvasti mukana.

VOPLA-laatumateriaaleja on hyödynnetty toiminnassa. Työskentelytapamme laatutyössä oli sellainen, että jo pilottivuotemme aikana täytimme VOPLA-laatumatriisin kolmannen vaiheen *Ylläpito ja kehittäminen* ja aloimme syksyn aikana kehittää toimintaamme. Mielestämme on tärkeää käydä käsiksi kaikkein tärkeimpiin esiin tulleisiin kehittämisajatuksiin heti. Tarkoituksena on ensimmäisten toimenpiteiden toteuttamisen ja arvioinnin jälkeen palata takaisin matriisin pariin ja käydä sen kolmas vaihe uudelleen läpi löytäen uudessa tilanteessa lisää kehittämiskohteita.

Kehittämisenfilosofiamme on seuraavanlainen: ylätasolla, työryhmissä ja tiedekunnan hallinnossa otetaan kantaa laatujärjestelmään ja sen suuntaviivoihin (prosessien kuvaus sekä tavoitteiden muodostaminen) Käytännön kehittämistyö tehdään laitostasolla pilotteina ja muina toteuttamishankkeina. Tiedekunnan kokoisessa yksikössä ei ole mielekästä toteuttaa laatutyötä koko tiedekunnan henkilöstön voimin. Näkemyksemme mukaan pienistä puroista koostuu sitkeän kehittämistyön myötä suurempi virta. Esimerkiksi kotisivustojen toteuttamisen ja hyödyntämisen osalta on syntynyt pienempien aloitteiden ansiosta laajemmin hyödynnettyjä käytänteitä. Pienien yksiköiden ja verkostojen hyödyntäminen laatutyön toteutusvaiheessa on oleellista. Käytännön teot ovat laatutyössä tärkeitä, konkretisoituminen tapahtuu ruohonjuuritasolla. Toimivat esimerkit onnistumisista ovat olleet juuri sellaisia, joissa otetaan asia kerrallaan konkreettisen laatutyön kohteeksi ja keskitytään sen parantamiseen. Tätä voisi kutsua *Step by step* -toteuttamistavaksi.

Muu laadunarviointi ja VOPLA

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa valmistaudutaan parhaillaan auditointiin. Helsingin yliopiston laatumatriiseja täytetään kaikilta keskeisiltä toiminta-alueilta. Näistä laatutyön osa-alueista erityisesti hallinto- ja tukipalvelujen laatutyö ja tutkintotavoitteisen koulutuksen laatutyö ovat merkityksellisiä verkko-opetuksen laatutyön kannalta.

Pilottihankkeen vetäjillä on ollut tilaisuus osallistua myös tiedekunnan muuhun laatutyöhön. Tutkintotavoitteisen koulutuksen osalta yliopiston matriisien täyttäminen jatkaa sitä työtä, jota opetuksen laadun parissa tiedekunnassa on tehty opetuksen kehittämisen työryhmässä jo pidempään. Suurena haasteenamme on kytkeä erilaiset opetuksen laatutyöt yhteen ja tarkastella niiden hyödynnettävyyttä ja liittymistä toisiinsa.

Haasteenamme on ollut yhdistää tiedekunnassa eri tahoilla tapahtuva laatutyö. VOPLA-laatumatriisit (ks. liite 1) ovat varsin erityyppisiä kuin *Helsingin yliopiston tutkintotavoitteisen koulutuksen laatumatriisi* (taulukko 1), ja erilainen rakenne sekä käsitteistö ovat aiheuttaneet pohdintaa. Laatumatriisit poikkeavat rakenteeltaan toisistaan yllättävän paljon; ne rakentuvat samoista elementeistä hyvin eri tapaan.

Taulukko 1. Helsingin yliopiston tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisi

Toiminnot	Tavoitteet	Vastuutahot	Dokumentointi	Laadunvarmistuksen mekanismi	Laadun ilmaiset
1. Koulutuksen suunnittelu					
Tutkintoja koskeva ohjaus ja sääntely					
Opetussuunnitelmatyö					
Resurssien hallinta					
2. Koulutuksen toteutus					
Opetus					
Oppimisen ohjaus ja palaute					
Opinto-ohjaus ja neuvonta					
3. Koulutuksen arviointi ja kehittäminen					
Opetuksen ja oppimisen arviointi					
Palautejärjestelmä					

Suurin ero VOPLA-laatumatriisin ja yliopiston matriisin välillä lienee niiden käyttötavoissa. VOPLA-laatumatriisi täytetään vaiheittain niin, että nykytilan kuvaus on melko kevyt toiminto, kun taas rakentamisvaihe saattaa kestää jopa vuosia. Rakentamisvaiheessa tehdään valintoja siitä mitä osa-alueita halutaan lähteä tarkemmin kehittämään. Tällöin määritellään

ja kuvataan verkkokurssin suunnittelun, toteuttamisen ja kehittämisen pääprosessit ja vastuut sekä laatutavoitteet ja mittarit. Toimintaa dokumentoidaan systemaattisesti. Kolmannessa, ylläpito ja kehittäminen -vaiheessa analysoidaan toimintaa ja tarkistetaan, ovatko esimerkiksi valitut prosessit ja mittarit oikeita tai sopivia. Kehittämisen syklin pitäisi jatkua edelleen ja kehittämistoiminnan pitäisi olla osa jokapäiväistä toimintaa. VOPLA-laatumatriisi sisältää kysymyksiä, joita voidaan käyttää apuna matriisin täyttämässä.

VOPLA-laatumatriisia ei siis täytetä kerralla, toisin kuin *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisi*, joka käydään kokonaisuudessaan läpi tietyin määräajoin. Toiminnot ovat kuitenkin matriiseissa pääpiirteissään samoja, tavoitteiden asettamista, vastuutahojen määrittelyä, dokumentointia, arviointia, ja mitaamista.

Verkko-opetuksen laatutyötä ei ole syytä erottaa muusta opetuksen kehittämisestä, molemmat matriisit palvelevat opetuksen kehittämistä. Verkko-opetuksen laadun tarkastelu ja kehittäminen osana muuta opetusta on erityisiä resursseja vaativaa ja sen painopisteet poikkeavat jossain määrin muun opetuksen laatutyön painotuksista. Mielestämme VOPLA-laatumatriisi nosti esiin ansiokkaasti verkko-opetuksen erityispiirteitä erityisesti resursoinnin ja opetuksen suunnittelun sekä tietoteknisen opetusympäristön osalta.

Molemmat matriisit nostivat esiin opetussuunnitelmatyön merkityksellisyyden laadun kannalta ja molemmissa nousi hyvin vahvasti esiin johtamistyön tärkeys kaiken kehittämistyön edellytyksenä. Matriiseissa on kuitenkin myös eroja. Laatutyötä tehdessämme koimme, että VOPLA-laatutyökalut matriiseineen ovat asteen verran konkreettisempia kuin *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisi*. Verkko-opetuksen laatutyökalut ovat omiaan hahmottamaan yksittäisen kurssin suunnittelua ja laadun kehittämistä. Ne ovat oivallisia työkaluja myös omaa toimintaansa kehittäville yksittäiselle opettajalle tai opettajaryhmälle. Sen sijaan esimerkiksi *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisi* on enemmänkin työväline kokonaisvaltaiselle tiedekunnan johto- ja strategiatason kehittämistyölle sekä koko tutkintoa koskevalle opetussuunnitelmatyölle. Toki molempia matriiseja voi hyödyntää kummallakin tasolla, mutta painopiste-erot ovat mielestämme selkeät. VOPLA-laatutyökalujen tiettyä läheisyyttä käytännön opetustyöhön pidämme ansiona.

Käyttämämme VOPLA-laatumatriisi oli jossain määrin dynaamisempi ja sen täyttäminen johdatti ajatukset ja näkökulmat laatujärjestelmän kehittämisen kannalta keskeisiin toimiin ja huomioihin hyvin selkeällä tavalla. Tavoitteiden määrittely tuli VOPLA-laatumatriisia täytettäessä

hyvin nopeasti esiin. *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisin* osalta taas vastuutahojen esittäminen ja samanaikaisen dokumentaation keräämisen velvoitteet toivat toisenlaista konkretiaa.

Pilottivuoden vaikutukset muuhun laatutyöhön

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa opetuksen laatutyötä on tehty vuosien ajan, mutta matriisien avulla ohjatumpi ja systemaattisempi työskentely ja kartoitus laatutyötä varten on aloitettu ensiksi verkko-opetuksen piirissä. TieVie-hankkeeseen liittyen tehtiin ensin *tieto- ja viestintätekniikan hallinto- ja tukipalvelujen laatumatriisi*, jonka jälkeen tiedekunta pääsi VOPLA-pilotiksi. Verkko-opetuksen laadun parissa tehty ajatustyö on ollut hedelmällistä myös muun laatutyön kannalta. Samanlaiset elementit matriiseissa ja asioiden pohdinta laadullisesta näkökulmasta ovat edesauttaaneet muussa laatutyössämme erityisesti itse laadunarviointimenetelmien ja mittareiden hahmottamisessa sekä täydentäneet prosessien hahmottamista. Laatutyössä on oma termistönsä, jonka hallinta ja hyödyntäminen vaativat perehtymistä. VOPLA-laatutyökaluissa, niin matriiseissa kuin sen ohjeistuksessakin, on mielestämme ansiokkaasti paneuduttu termistön selkeyttämiseen ja täsmentävien osakysymysten laatimiseen, mikä huomattavasti helpottaa laatutyön opettelua.

Matriisien täytössä olemme myös voineet välttää päällekkäistä selvitystyötä hyödyntämällä jo aikaisemmin pilotoinnin aikana kerättyä materiaalia. Laatutyön ominaispiirteistä johtuen emme ole tyytyneet vain hyödyntämään samoja kuvauksia ja keinovalikoimia, vaan *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisia* täytettäessä olemme mahdollisimman laajasti pyrkineet jättämään kaikki matriisin osa-alueet keskustelulle avoimiksi. Tällöin ei vahingossa jätetä pois hyviä näkemyksiä ja ajatuksia. Olemme kuitenkin muussa opetuksen kehittämistyössä ja erityisesti laatumatriiseja täytettäessä pyrkineet huolehtimaan siitä, että verkko-opetus ja sen laatutekijät ovat keskeisinä esillä muussa opetuksen kehittämistyössä.

Laatutoimintaa ja kehittämistä pilotissa

Olemme tiedekunnassa tavoitteen mukaisesti pyrkineet tekemään tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvää, opetusta tukevaa toimintaa mahdollisimman paljon nyt, kun tiedekuntamme on syksyn alusta ollut uusissa, nykyaikaisissa tiloissa. Henkilökunnalle on pidetty perehdytys- ja koulutustilaisuuksia, joissa on opastettu välineistön käytössä ja esitelty erilaisia opetusta tukevia TVT-välineitä ja niiden hyödynnettävyyttä opetuksessa. Koulutusta ovat toteuttaneet tiedekunnan TVT-tukihenkilöt. Yleisissä

perehdytystilaisuuksissa on käynyt noin kolmasosa henkilökunnasta. Henkilökohtaista perehdytystä on annettu tarvittaessa halukkaille, uusi tekniikka ja uudenlaiset opetusvälineet on esitelty melko laajalle joukolle. Tilaisuuksien ja perehdytyksen ideana on ollut esitellä uuden tekniikan yhteydessä tieto- ja viestintätekniikan tuomia mahdollisuuksia.

Tiedekunnan opetus- ja hallintohenkilökunnalle on myös tarjottu ja toteutettu Dreamweaver- ja Apumatti-koulutusta (Helsingin yliopiston julkaisuväline). Näiden kurssien ja koulutusten sekä tiedotuksen lisäksi verkko-opetuksen tukihenkilöt antavat yhä enemmän opastusta ja ohjausta tiedekunnan laitoksilla. Varsin monet opetushenkilökuntaan kuuluvat ovat kouluttautuneet tukihenkilöiden tuella itsenäisesti hyödyntämään tieto- ja viestintätekniikkaa opetuksessaan. Tähän erityisenä kannustimena ovat olleet uudenaikaiset opetusvälineet uusissa opetustiloissa.

Viestinnän kehittämisessä tieto- ja viestintätekniikka on ollut vahvasti mukana. Tiedekunnassa on uusi viestintätyöryhmä, jonka tehtävänä on pohtia tiedekunnan viestinnän kehittämistä sekä laatia viestintäohjelma ja viestintäopas. Viestintätyöryhmässä on ollut myös pilotin vastuuhenkilöitä, ja tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvät tekijät ovat olleet näkyvästi esillä työryhmän työskentelyssä ja tuloksissa. Mielestämme on tärkeätä kuvata, selkeyttää ja ohjeistaa viestintäkäytäntöjä – se on yksi keskeinen verkko-opetuksen laadun kehittämistyön edellytys tiedekunnassamme. Viestinnän toiminnot ovat verkko-opetusta suunnittelevan ja kehittävän opetushenkilökunnan kannalta keskeisiä resursseja.

Laatujärjestelmä ja laatukäsikirja eivät tiedekunnassamme ole kaikkialla laatutyön osa-alueella valmiita. Tämä pätee myös pilottihankkeeseen. Emme koe tätä ongelmaksi, vaan ajattelemme, että kun kehittämistyöhön lähdetään ja saadaan käytännön kokemusta laatutyöstä, itse laatujärjestelmän kehittäminen ja parantaminen mahdollistuvat. Laatutyötä ei yleensä nähdä kertaluontoisena suorituksena, vaan jatkuvana prosessina. Kun kysymys on niinkin monisyisestä asiasta kuin opetus, ei voida olettaa että pelkän ajatustyön voimalla olisi kehitettävissä kullekin tieteenalalle, tiedekunnalle ja opettajalle sopivimmat laatutyökalut, vaan niiden etsiminen ja löytäminen vaatii kokeiluja – yritystä ja erehdystä ja niistä oppimista.

Seuraavassa on lyhyesti ja esimerkinomaisesti kuvattu niitä toimenpiteitä, joihin tiedekunnassamme verkko-opetuksen laatutyön ensiaskeleiden aikana tullaan keskittymään. Koemme, että lähtemällä toteutusvaiheeseen mahdollisimman ripeästi hyödyimme itse VOPLA-laatutyökaluista enemmän. Toivomme myös, että tämä esimerkkimme laatutyön käynnistämistä on hyödyllinen muille VOPLA-laatutyökaluja hyödyntäville verkko-opetuksen kehittäjille.

Johtaminen ja strategia: Johtamisen ja strategian osalta tieto- ja viestintätekniikkaan ja sen hyödyntämiseen opetusikäytössä on kiinnitetty huomiota valmisteilla olevassa tiedekunnan tavoiteohjelmassa strategia-kaudelle 2007–2009. Tiedekunnassa on VOPLA-hankkeen ja muun laatu-työn ansiosta havaittu johtamisen ja keskitetyn suunnittelun tarve, ja tähän tarpeeseen pyritään tulevilla hallintokaudella vastaamaan mahdollisimman hyvin.

Osaaminen: Tavoitteena tiedekunnan tavoiteohjelmassa on mainittu osaamisen osalta, että opettajien TVT-osaaminen jakautuu tasaisesti laitoksille ja yli puolet opettajista käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa monipuolisesti työssään. Edellä kuvatun mukaisesti tiedekunnan opetushenkilökunnalle on tarjottu perehdytystä ja koulutusta. Koulutuksen onnistumista ja lisäkoulutuksen tarvetta on tarkoitettu selvittää seurannassa, joka ensi vaiheessaan toteutetaan kartoituksena opetushenkilökunnan TVT-osaamistarpeista (e-lomakekysely). Erityisenä kehittämiskohteena ja tavoitteena on tieto- ja viestintätekniikan pedagogisen käytön ja osaamisen lisääminen. Vuoden 2007 aikana pedagogisen käytön ohjaus mallinnetaan ja sitä ryhdytään toteuttamaan laitos- ja oppiainekohtaisesti.

Helsingin yliopiston TVT-ajokorttia on kehitetty kuluneen vuoden aikana vastaamaan paremmin opiskelijoiden ja tutkintojen tai opetuksen tarpeita. Se on käytössä tiedekunnassa.

Resurssit: Resurssien osalta keskeisenä on vakiinnuttaa tiedekunnassa tieto- ja viestintätekniikan tuki laitoskohtaisesti. Tavoitteena on, että vierihoidon eli lähituen ja tilannekohtaisen perehdyttämisen jatkuminen mahdollistuisi. Opetushenkilöstön osalta huolehditaan, että jatkuva kouluttautumisen mahdollisuus on edelleen olemassa TVT:n perustaitojen osalta. Ohjauksen ja tuen painopiste siirtyy kuitenkin TVT:n pedagogiseen hyödyntämiseen. Uskomme, että juuri tässä painopisteen muutoksessa VOPLA-laatu-työkalut ja niiden perusteella löydetty tavoitteet ja mittarit ovat hyödyllisiä.

Prosessit: VOPLA-prosessikuvaukseen olemme ajatelleet lisätä tavoitteenluonteisesti toimivan mallin opetustunnin rakenteesta (didaktisesta näkökulmasta). Tämä täydentäisi ja tukisi edellä lausuttua tavoitetta, että verkko-opetuksen kehittäminen olisi jatkossa pedagogisesti painottunutta ja että tämä kehittämistyö synnyttäisi kehitystä myös opetushenkilökunnan pedagogisissa taidoissa.

Tiedekunnassa on kehitetty tukimateriaalipaketteja opiskeluun ja opetukseen. Tukimateriaalin tarkoituksena on, että se esittelee hyviä käytänteitä (ideapankki), apuvälineitä ja asiantuntijoita, joiden avulla prosessin vaiheita voi kukin kehittää itsenäisesti. Koska ei ole olemassa yhtä ainoaa hyvää tapaa opettaa tai opiskella, tuetaan mahdollisuuksien mukaan mo-

nenlaisia kehittämistoimenpiteitä. Tukimateriaali on opiskelijoiden osalta osin julkistettu ja opettajien osalta tekeillä. Opetushenkilökunnalle on jo aiemmin laadittu tukimateriaalia tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisestä opetuksessa.

Arviointi: Arvioinnin ja seurannan toteuttamistoimenpiteet sijoittuvat vuodelle 2007. Tarkoituksena arvioinnin osalta on vielä vastaisuudessa paremmin selvittää laatutyön lähtökohtia: Mikä on oikeustieteellisen tiedekunnan tutkintotavoitteisen koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmä ja mikä on verkko-opetuksen laadunvarmistusjärjestelmä?

Laatutyö julkisoikeuden laitoksella

Tiedekunnan pienin laitos, julkisoikeuden laitos, on päättänyt lähteä koulutuksen laatutyöhön mukaan konkreettisella toiminnalla. Laitokselle on perustettu oma työryhmä, jossa on edustus kaikista laitoksen neljästä oppiaineesta ja jonka keskeiset tehtävät ovat

- opetuksen laadun kehittäminen
- TVT:n hyödyntämismahdollisuuksien käyttäminen
- konkreettisten kehittämistoimenpiteiden tekeminen.

Julkisoikeuden laitoksen opetuksen laatutyön kehittämisen ajatus syntyi, kun laitokselle tuli käsiteltäväksi tutkintotavoitteisen opetuksen laatumatriisi ja laitoksella haluttiin paperien pyörittelyn ja hyväksymisen lisäksi tehdä konkreettista laatutyötä. Työryhmälle hankittiin laitoksella tarvittava tuki perustamalla se johtoryhmän päätöksellä. Tarve opetuksen kehittämiseen nousi tutkinnonuudistuksen opetukselle ja opiskelulle aiheuttamista haasteista sekä laitoksen ja tiedekunnan opetuksen resurs-sipulasta. Opetuksen määrä suhteessa opetuksen tavoitteisiin on ollut jo pidempään huolenaiheena. Laitoksella nähtiin, että näihin haasteisiin voitaisiin vastata kehittämällä opetusta ja erityisesti hyödyntämällä verkko-opetuksen mahdollisuuksia. Ajatuksena on ollut myös hyödyntää laitoksen kompaktia kokoa ja sen oppiaineiden keskinäisiä yhteyksiä.

Julkisoikeuden laitoksen laatutyö on lähtenyt oikeustieteellisen opetuksen ominaispiirteistä ja erityistarpeista sekä oman toiminnan asteittaisesta kehittämisestä. Laatutyön lähtökohtana on linjakkaan opetuksen malli. Laatutyöryhmään kuuluu jokaisen oppiaineen edustus, opiskelijaedustus sekä pilotin edustajat. Koko laitoksen henkilökunnalle sekä laitoksen johtoryhmälle tiedotetaan laatutyön vaiheista säännöllisesti ja kaikki halukkaat voivat tulla laatutyöryhmään mukaan.

Julkisoikeuden laitoksen laatutyö on käynnistynyt syksyn 2006 mitaan muutamilla säännöllisillä kokouksilla, selvitystyöllä ja ensimmäisillä

toimenpiteillä. Lähtökohtana on, että ennen seuraavan kevään opetuksen suunnitteluprosessien käynnistymistä laitoksella on jo edetty laatutyössä niin, että suunnittelussa ja seuraavan vuoden opetuksessa sitä voidaan hyödyntää.

Laatutyöryhmän tavoitteet ja toimenkuva määriteltiin heti toiminnan alussa seuraavasti:

- Tutkinnonuudistuksen implementointi laitoksen opetukseen.
- Opintoja hidastavien tekijöiden poistaminen.
- Opetuksen kehittämisprosessin muodostaminen: muodostetaan pysyvä, jatkuva, selkeä prosessi nykytilan kuvauksesta alkaen; muodostetaan tavoitteita kehittämistoiminnalle.
- Auditointi ja laatutyö: ryhmän työ on julkisoikeuden laitoksen tapa tehdä laatutyötä. Opetuksen kehittämistoiminnassa on keskeistä tehdä laadunvarmistusta ja arviointia. Tiedekunnassa tehtyä laatutyötä hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan.
- Laitoksen oppiaineiden kiinnostavuuden lisääminen laadukkaana opetuksen avulla.
- Opetuksellisten yhteistyömahdollisuuksien kehittäminen laitoksen oppiaineiden kesken.
- Kehitetään palautejärjestelmää, jonka avulla voidaan mitata asetettujen tavoitteiden toteutumista. Palautteen analysoinnista ja hyödyntämisestä pyritään tekemään jatkuvaa ja säännöllistä.

Työryhmän työ on lähtenyt liikkeelle keskittyen alkuvaiheessaan opetuksen tavoitteiden määrittelyyn kunkin oppiaineen piirissä. Oppiaineittain käydään läpi perusopetuksen tavoitteita ja tarkistetaan, näkyvätkö tavoitteet opinto-opastekstissä. Julkisoikeuden laitoksen opetusperiodeista tehdään kokonaisuuden hahmottamista helpottava kuva. Hahmotelmassa on kuvattu periodin tavoitetila ja opetustarjonnan nykytila. Opetuksen kehittämisen työryhmän toimintaa raportoidaan huolellisesti ja mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään tukimateriaalin laatimisessa ja muun tiedekunnan opetuksen kehittämistoiminnassa.

Johtopäätökset ja jatkotyöskentely

Tiedekunnan tavoitteet pilotoinnissa olivat testata tiedekuntatasolla VOPLA-laatumatriisin toimivuutta verkko-opetuksen laatua kehitettäessä, kehittää opetushenkilökunnan verkko-opetusvalmiuksia sekä lisätä verkko-opetuksen määrää tiedekunnassa ja hahmottaa mitä laadukkaalla

oikeustieteellisellä opetuksella tarkoitetaan. Näihin tavoitteisiin olemme myös keskittyneet pilotin aikana ja näihin asioihin olemme saaneet pilotivuodesta potkua ja tukea. Myös samanaikaisten opetuksen laadunkehittämistoimintojen toteutus ja vertailu on ollut antoisaa.

Olemme pilotoinnin aikana perehtyneet opetuksen laatutyöhön syvemmin ja perusteellisemmin kuin mitä muutoin olisi tullut tehtyä. Pilottivuoden laatutyön integroinnista muuhun laatutyöhön (prosessikuvaukset ja *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen laatumatriisi*) on ollut hyötyä tutkintotavoitteisen koulutuksen laatutyössä. VOPLA-matriisissa opetuksen taustaedellytykset tulevat hyvin esiin ja ne auttavat huomioimaan tarvittavat näkökulmat. Sen sijaan itse opetukseen liittyvät asiat tulevat havainnollisemmin kuvattua prosessikuvauksessa. Prosessikuvaus antaa kuvan opetustoiminnasta ja siitä, miten eri toiminnot järjestyvät. Se ei kuitenkaan anna samalla tavalla tukea indikaattoreiden ja mittareiden valinnalle kuin VOPLA-laatumatriisi. Nämä kaksi erilaista työskentelytapaa tukivat toisiaan.

Pilotoinnin aikana oikeustieteellisessä tiedekunnassa valmistauduttiin syksyllä 2007 tapahtuvaan auditointiin tekemällä *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen laatumatriisia*. Vaikka molempien matriisien taustalla on EFQM-malli⁶, poikkesivat matriisit paljon toisistaan, eivätkä tiedot suoraan olleet siirrettävissä matriisista toiseen. Mallinnus VOPLA-laatumatriisiin avulla auttoi kuitenkin hahmottamaan asioita *HY:n tutkintotavoitteisen koulutuksen matriisissa* ja verkko-opetukseen liittyvät asiat nousivat selkeämmin esille. Eri laatutyöskentelyprosessien vieminen rinnakkain osoitti myös tarpeelliseksi sen, että verkko-opetusta tarkastellaan omana asianaan laatutyötä tehtäessä. Verkko-opetuksen edellytykset, sen vaatimat resurssit, osaaminen, suunnittelu ja johtaminen on syytä ottaa huomioon erikseen. VOPLA-laatutyökalut antavat tähän tarkasteluun tärkeitä näkökulmia ja välineitä. Laatutyön konkreettisuus ja kehityshankkeiden välitön käynnistäminen ovat olleet mahdollisia pilotin tuella. Laatutyön yhdistyminen muuhun työhön on ollut mielestämme oleellinen ja positiivinen asia: laatutyö hyödyttää muuta arkipäivän työtä, kuten opetuksen suunnittelua, palautteen keräämistä ja opetusta. Laadunarviointityön avulla verkko-opetuksen laadun edellytykset ovat tulleet tunnetuiksi myös johtotasolla, ja tiedekunnan johdon tuki onkin vahvistunut koko ajan.

Pilotointi on tukenut selvästi tukihenkilötoimintaamme: sen avulla olemme voineet jäsentää ja arvioida toimintaamme säännöllisin väliajoin. Muutamassa kuukaudessa opettajien osaamisen kehittäminen on tullut intensiivisemmäksi ja tukihenkilötoiminnasta on tullut visioiden mukaista:

6 VOPLA-laatumatriisien taustalla on muitakin laadunhallinnan malleja (toim. huom.).

tukihenkilöihin osataan ottaa yhteyttä konkreettisissa tilanteissa, joissa verkko-opetusta hyödynnetään tai aletaan hyödyntää, ja näin verkko-opetuksen tukihenkilöt ovat voineet antaa tukea joustavasti vierihoidona. Uusiin tiloihin muuton ja intensiivisen informointi- ja perehdytystyön seurauksena on jo havaittavissa merkittävää kehitystä verkko-opetuksen hyödyntämisessä. Uusia kokeiluja on tehty aikaisempaa enemmän ja asenteet verkko-opetuksen hyödyntämiseen ovat muuttuneet myönteisemmiksi.

Jatkotyöskentelystä

Jatkotyöskentelyssämme verkko-opetuksen laadun kehittämisessä on pääpaino julkisoikeuden laitoksen tekemässä käytännön laatutyössä. Toinen keskeinen kenttä jatkotyöskentelyssämme on varmistaa, että VOPLA-laatumatriisissa esiin tuodut ylläpito- ja kehittämistoimenpiteet toteutetaan. Julkisoikeuden laitoksen laatutyön etenemistä seurataan, arvioidaan ja raportoidaan. Sen suhdetta opiskelijoiden edistymiseen ja menestymiseen laitoksen oppiaineiden osalta seurataan. Tarkoituksena on, että syntyy muussa oikeustieteellisessä opetuksessa hyödynnettävää tukimateriaalia. VOPLA-laatutyökaluja pyritään hyödyntämään kehitystyössä ja toisaalta julkisoikeuden laitoksen laatutyön ensimmäisessä arviointivaiheessa. Vuoden 2007 lopussa palataan uudelleen tarkastelemaan VOPLA-laatutyökaluja ja pohtimaan, miten niitä vielä paremmin voidaan vastaisuudessa hyödyntää koko tiedekunnan opetuksen kehittämisessä.

Lähteet

- Biggs, J. 2003. *Teaching for Quality Learning at University: What the Student Does*. The Society for Research into Higher Education & Open University Press. Buckingham.
- EFQM 2003. *EFQM Excellence Model*. Suomenkielinen käännös. Helsinki: Laatukeskus.
- Nevgi, A. & Tirri, K. 2003. Hyvää verkko-opetusta etsimässä. Oppimista edistävät ja estävät tekijät verkko-oppimisympäristöissä – opiskelijoiden kokemukset ja opettajien arviot. Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences 15. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Helsinki.
- Suomen standardoimisliitto 2000. *Laadunhallintajärjestelmät*. Suuntaviivoja standardin ISO 9001:2000 soveltamiselle koulutuksessa. Helsinki.

Liite 1. Verkko-opetuksen laatumatriisi

Verkko-opetuksen laatumatriisin avulla voit tarkastella verkko-opetuksen laatua vaiheittain eri sisältöjen näkökulmasta. Huomaa, että laatutyö etenee vaiheittain niin, että ensin tehdään nykytilan kuvaus kaikista halutuista sisällöistä ja vasta sen jälkeen siirrytään valintavaiheeseen. Matriisia luetaan siis ylhäältä alaspäin. Vaiheet eivät ole kestoltaan saman pituisia, vaan nykytilan kuvaus on kertaluontoinen, ”kevyt” toiminto, kun taas valintavaihe saattaa kestää vuosia.

Vaiheet >>> Sisällöt	Nykytilan kuvaus 1. vaihe	Valinta 2. vaihe	Toimeenpano ja kehittäminen 3. vaihe
1. Johtaminen -strategia -organisaatio -vastuut	Miten verkko-opetus kytkeytyy strategiaan/ toimintaohjelmaan? Miten verkko-opetus on organisoitu? Kuka/ketkä vastaavat verkko-opetuksesta?	Määrittele miten verkko-opetuksella edistetään strategisten tavoitteiden toteutumista? Miten opetus organisoidaan ja miten vastuut jaetaan?	Miten verkko-opetuksesta saatua arviointitietoa hyödynnetään kokonaisuutena? Millaisia kehittämiskohteita valitaan?
2. Osaaminen -osaaminen	Millaisia osaamista opettajilla ja opiskelijoilla on verkko-opetuksessa ja -opiskelussa?	Millaista osaamista opettajilla ja opiskelijoilla tulee olla tavoitteiden saavuttamiseksi?	Miten opettajien ja opiskelijoiden osaamisesta saatua arviointitietoa hyödynnetään? Millaisia kehittämiskohteita valitaan?
3. Resurssit -koulutus, tuki, infra, aika, raha	Millaisia resursseja verkko-opetukseen on käytössä?	Millaisia resursseja tarvitaan verkko-opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi?	Miten resurssien riittävyydestä ja kohdentumisesta saatua arviointitietoa hyödynnetään? Millaisia kehittämiskohteita valitaan?
4. Prosessit -toiminnot -laatutavoitteet	Miten verkko-opetus toteutetaan?	Millainen on verkko-opetuksen prosessi? Millaiset laatutavoitteet prosessille asetetaan?	Miten verkko-opetuksen prosessin toivuudesta ja laatutavoitteiden toteutumisesta saatua arviointitietoa hyödynnetään? Millaisia kehittämiskohteita valitaan?
5. Arviointi -mittarit	Miten verkko-opetusta arvioidaan?	Millaiset mittarit verkko-opetuksen laatutavoitteille määritellään? Milloin arviointitietoa kerätään ja miten se käsitellään?	Miten mittareita kehitetään ja määritellään tarkemmin? Miten arviointitiedon keräämistä kehitetään?